

Prikazi i vijesti

TAJNIČKI IZVJEŠTAJ

za dvogodišnji radni period od siječnja 1979. do siječnja 1981.

Na redovnoj Godišnjoj skupštini Hrvatskog etnološkog društva, održanoj 29. siječnja 1979. godine u Etnografskom muzeju u Zagrebu, izabran je novi *Izvršni odbor* u koji s ušli: Snježana Čolić, Nada Duić, Ivana Jurković, Olga Lastrić, Josip Milićević, Aleksandra Muraj, Jadranka Puntarović, Dunja Rihtman-Auguštin i Ivica Šestan.

Za novog predsjednika izabrana je Dunja Rihtman-Auguštin.

U *Nadzorni odbor* izabrani su: Paula Gabrić, Mara Hećimović-Seselja i Zorica Rajković.

Za *Sud časti* izabrani su: Branimir Bratanić, Milovan Gavazzi i Jelka Ribarić-Radauš.

Prvi konstituirajući sastanak Izvršnog odbora održan je već 29. siječnja 1979. godine. Tom je prilikom za potpredsjednika izabran Josip Milićević, za I tajnika Jadranka Puntarović, za II tajnika Snježana Čolić, a za blagajnika Olga Lastrić. Tokom 1979. godine održano je još šest (6) sastanaka Izvršnog odbora (ukupno 7), dok se 1980. godine Izvršni odbor sastao pet (5) puta. Raspravljalo se uglavnom o problemima vezanim uz aktivnost HED-a u proteklom razdoblju (dogovori i prijedlozi za održavanje raznih plenarnih i tematskih savjetovanja, obilježavanje jubileja, djelatnost „Etnološkog kluba“ i sl.). Svi članovi HED-a bili su putem pisama redovito obavještavani o aktivnostima i značajnijim zaključcima Izvršnog odbora. Izvršni odbor je tijekom radnog perioda 1979-1980. dva puta organizirao sastanak sa članovima Redakcije časopisa „Etnološka tribina“, na kojima je Zorica Petrić (glavni urednik časopisa) informirala o radu Redakcije i pripremama za izdavanje najnovijeg broja našeg časopisa.

Osim navedenih sastanaka Izvršnog odbora, djelatnost HED-a u proteklom dvogodišnjem razdoblju odvijala se i kroz:

1. organizaciju redovnih godišnjih, stručnih, plenarnih sastanaka (31.I i 1.II 1980.; 26. i 27. I 1981.),
2. organizaciju tematskih sastanaka (28.III-1.IV 1979. i listopad 1979.),
3. organizaciju redovne godišnje skupštine HED-a (27.I 1981.),
4. obilježavanje značajnih godišnjica (jubilej prof. B. Bratanića),
5. organizaciju Petog međunarodnog znanstvenog skupa „Ethnographia Pannonica“ u Vinkovcima od (18.-21.XI 1980.),
6. rad „Etnološkog kluba“,
7. sudjelovanje članova HED-a na savjetovanju SEDJ u Dojranu,
8. sudjelovanje delegata HED-a na sastancima Koordinacionog odbora SEDJ,
9. stručnu i financijsku pomoć Društvu mladih istraživača – etnološkoj grupi,
10. rad Komisije za muzejska i konzervatorska pitanja,
11. izdavanje časopisa „Etnološka tribina“,
12. suradnju sa Slovenskim etnološkim društvom.

1. Tijekom proteklog dvogodišnjeg razdoblja HED je organizirao *dva godišnja plenarna, stručna sastanka i dva tematska sastanka*.

Prvi godišnji plenarni stručni sastanak održan je 31. siječnja i 1. veljače 1980. u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Prvog dana savjetovanja održano je šest (6) referata na temu „Istraživanje uže okolice Zagreba“. Referenti su bili:

Mario Petrić: Znanstvena dokumentacija o narodnom životu na području uže okolice Zagreba - rezultati istraživanja,

Nada Gjetvaj: Oblici narodnog graditeljstva uže okolice Zagreba,

Nerina Eckhel: Tekstilno rukotvorstvo uže okolice Zagreba,
Ivanka Bakrač: Nekoliko zapažanja o godišnjim običajima,
Ivanka Vrtovec: Stanovništvo i socijalno uređenje u selima zagrebačke okolice,
Maja Kožić: Dječje igre u okolici Zagreba.

Nakon ovih izlaganja slijedila je živa diskusija prisutnih stručnjaka (njih oko 70).

Tema drugog dana bila je „Etnološko istraživanje u gradu“. Održano je sedam (7) referata. Osim sudjelovanja gosta iz Ljubljane, člana Slovenskog etnološkog društva, Mojce Ravnika, te povijesničara umjetnosti iz Zagreba Vedrane Kršinić, referate su održali slijedeći članovi HED-a:

Dunja Rihtman-Auguštin: Etnološka istraživanja u gradu: problemi i dileme,
Vesna Čulinović-Konstantinović: Problemi prenošenja kvaliteta tradicijske kulture u suvremenom društvu,

Maja Bošković-Stulli: Poslovice u „Vjesniku“,

Zorica Rajković: Dječji folklor u Zagrebu,

Todor Grujev: Periferna arhitektura u nekim urbanim cjelinama u Slavoniji - zapažanja s terena.

I nakon ovih referata vođena je plodna diskusija.

Tema godišnjeg sastanka održanog 26. i 27. siječnja 1981. bila je „Uloga i položaj žene u tradicijskoj kulturi“. Budući da je na skupu „Ethnographia Pannonica“, održanom u Vinkovcima 1980. godine bio prisutan relativno malen broj članova našeg Društva, odlučeno je da se ovom prilikom ponove neki od referata održanih u Vinkovcima, uz nekoliko novih referata pripremljenih za ovu priliku, te da se nastavi rasprava o navedenoj temi. Pripremljeno je ukupno deset (10) izlaganja:

Maja Kožić: Bračni život slavonske graničarske žene u svjetlu suvremenih zapisa,
Dunja Rihtman-Auguštin: O ženskoj subkulturi u slavonskoj zadruzi,

Zdenka Lechner: Tkalja na sjeveroistoku SR Hrvatske,

Lydia Sklevicky: „Nužnost“ ženske perspektive u etnologiji,

Beata Gotthardi-Pavlovsky: Neke informacije i primjeri o položaju žena, poslovima i inventaru u kulturi Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara,

Josip Miličević: Istranke u ratnim prilikama,

Maja Bošković-Stulli: Žena u slavonskim narodnim pjesmama,

Jerko Bezić: Žena-nosilac folklorne glazbe u Međimurju,

Libuše Kašpar: Dominacija žene u medicinarstvu Hrvatskog zagorja i Podravine,

Todor Grujev: Žena graditeljica u selu Lapovcima.

Drugog dana savjetovanja (27. siječnja 1981.) održana je rasprava na temu „Kulturno dobro s etnološkim stajališta“. S obzirom na aktualnost teme Izvršni odbor je predložio stručnu raspravu vezanu uz donošenje novog zakona o zaštiti spomenika kulture. Uvodne teze za diskusiju pod naslovom „Kulturno dobro, sadržaj i pojam“, pripremila je Beata Gotthardi-Pavlovsky. U raspravi su s koreferatima sudjelovale Aleksandra-Sanja Lazarević i Nada Duić.

2. Komisija za muzejska i konzervatorska pitanja HED-a organizirala je dva tematska savjetovanja i to: seminar pod nazivom „Zaštita, reprodukcija i primjena konavoskog veza, narodnog veza duž Jadrana i SR Hrvatske“, održan u Cavtatu od 28. ožujka do 1. travnja 1979. Na ovom savjetovanju izlagali su ovi članovi HED-a:

Katica Benc-Bošković: Konavoski vez u prošlosti i danas,

Jelka Ribarić-Radauš: Narodni vez u Hrvatskoj kao izraz tradicijske narodne umjetnosti,

Beata Gotthardi-Pavlovsky: Zaštita narodnog veza kao dijela opće zaštite kulturnih dobara,

Nerina Eckhel: Restauratorski zahvati na tekstilnim predmetima iz zbirke „Bogišić“ u Cavtatu (koreferat).

Krajem listopada 1979. godine u Donjoj Kupčini održan je Okrugli stol o problemima vezanim uz zaštitu etnoloških spomenika. Detaljnije o ovim savjetovanjima izvijestila je Komisija za muzejska i konzervatorska pitanja.

3. *Redovna godišnja skupština HED-a* održana je 27. siječnja 1981. Uz biranje novih tijela i izvještaje o djelatnosti i financijskom poslovanju Društva u proteklom dvogodišnjem razdoblju, Izvršni odbor je pripremio i prijedloge za izmjene i dopune Statuta, budući da se je dosadašnji Statut pokazao prilično nepotpunim s obzirom na sadašnju djelatnost i poslovanje Društva.

Uz godišnje sastanke u siječnju 1980. i 1981. god. priređena je, kao što je to već tradicija, izložba najnovijih etnoloških knjiga i publikacija.

4. U svibnju 1980. HED je *stručnim sastankom obilježio 70-u godišnjicu života prof. Branimira Bratanića*. Tema ovog sastanka, održanog 30. svibnja 1980. u Etnografskom muzeju u Zagrebu, obuhvatila je, s jedne strane znanstvenu biografiju slavjenika, a s druge strane probleme rada na etnološkim atlasima i kartografiji. Održano je ukupno šest (6) referata na tu temu:

Vitomir Belaj: Djelatnost prof. Branimira Bratanića na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu,

Jadranka Puntarović: Iz povijesti etnološke kartografije,

Vitomir Belaj: Nacionalni etnološki atlas u Evropi (kratak prikaz),

Marija Išgum: Osvrt na jednu kartu iz pokusne faze EAJ,

Vlasta Domaćinović: Pokušaj određivanja relativne starosti pojedinih tipova košnica u Jugoslaviji pomoću etnoloških karata.

Predavanje je pripremila i gost iz Beograda, dr Đurđica Petrović. Prisutno je bilo 69 etnologa.

5. Nakon dužeg razdoblja, naše je Društvo organiziralo jedan međunarodni skup. Bio je to Peti međunarodni znanstveni skup etnologa Austrije, Mađarske i Jugoslavije, pod nazivom *Ethnographia Pannonica*, održan od 18.-21. studenog 1980. u Vinkovcima, u organizaciji HED-a, Vinkovačkih jeseni, SIZ-a za kulturu općine Vinkovci. Tema skupa bila je „Žena u seoskoj kulturi Panonije“. Ovo je ujedno i prvi puta da se u evropskoj etnologiji raspravlja o ženi. Uz sudjelovanje deset članova HED-a sa referatima o navedenoj temi, tj. o ulozi i položaju žene u tradicijskoj kulturi Panonije, govorili su i referenti iz Austrije (tri izlaganja) i Mađarske (četiri referata):

Dunja Rihtman-Auguštin: O ženskoj subkulturi u slavonskoj zadruzi,

Maja Bošković-Stulli: Žena u slavonskim narodnim pjesmama,

Jerko Bezić: Žena - nosilac folklorne glazbe u Međimurju,

Jelka Radauš-Ribarić: Tradicijsko djevojačko češljanje u panonskoj Hrvatskoj,

Zdenka Lechner: Tkalja na sjeveroistoku SR Hrvatske,

Vesna Čulinović-Konstantinović: Analiza položaja žene u društvu i porodici (na primjeru pakračke regije),

Marija Helebrant: Žena u Slavoniji u svjetlu nekih povijesnih i literarnih izvora,

Maja Kožić: Bračni život slavonske graničarske žene u svjetlu suvremenih zapisa,

Bela Römer: Trudnoća, porod i babinje u vjeronanjima i običajima,

Todor Gruev: Žena graditeljica u selu Lapovcima.

Za sudionike skupa bilo je organizirano primanje kod predsjednika Skupštine općine Vinkovci, posjet prigodnoj izložbi u Gradskom muzeju Vinkovci, te stručni izlet u okolicu. Skupu je prisustvovalo oko 40 stručnjaka iz navedenih zemalja. Mnogi su od njih već pri odlasku iz Vinkovaca, a neki poslije u pismima, izrazili svoje zadovoljstvo organizacijom i plodnim diskusijama koje su pratile svako izlaganje. Isto su tako sudionici skupa izrazili žaljenje što skupu, zbog spriječenosti, nije mogao prisustvovati nestor naše etnologije, prof. Milovan Gavazzi, te su mu poslali pozdravno pismo.

6. U ožujku 1979. godine s radom je započeo i *Etnološki klub*, zamišljen kao mjesto na kojem bi etnolozi-članovi našeg Društva, mogli kroz razgovor o određenim temama izmjenjivati stručna mišljenja. Nastojali smo ovim tipom stručnog i znanstvenog rada ispuniti određenu prazninu koja je nastala nakon prestanka rada „Zagrebačkog ogranka“. Klub je pružao informaciju o radu i istraživanjima pojedinaca (na pr. obrane doktorskih disertacija i sl.), te je potakao diskusiju o različitim pitanjima iz etnološke teorije. Osvrnemo li se na dosadašnju aktivnost „Kluba“, možemo mirno reći da je naišao na odziv o čemu svjedoči i sudjelovanje etnologa svih generacija i profesionalnih profila u predavanjima i diskusijama. Tokom 1979. i 1980. godine u „Klubu“ je održano jedanaest (11) sastanaka i to:

19. ožujka 1979. - Olga Supek-Zupan: Istraživanja u Gorici Svetojanskoj (prisutno oko 30 čl. Društva).
21. travnja 1979. - Snježana Čolić: Izvještaj s međunarodnog Kongresa antropoloških i etnoloških znanosti u New Delhiju, 1978. - osvrt na glavnu temu Kongresa „Antropologija - izazovi razvoju“. Ostali sudionici Kongresa prikazali su pojedine teme koje su se razmatrale po sekcijama. Izlaganja su pripremili: Vesna Čulinović-Konstantinović, Aleksandra-Sanja Lazarević i Bela Römer (prisutno 29 etnologa).
21. svibnja 1979. - Milivoj Vodopija: Ishodište i uloga tradicionalnog ponašanja.
18. lipnja 1979. - Mladen Tomljenović je prikazao četiri etnološka filma snimljena za Narodni muzej u Zadru 1977. i 1978. godine.
19. studeni 1979. - Vitomir Belaj: Problem pojave posebnoga oblika „božićnog žita“ u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (nakon obrane doktorske disertacije).
17. prosinca 1979. - Maja Bošković-Stulli: O istraživanju usmene književnosti (prisutno oko 50 čl. HED-a).
28. travnja 1980. - prof. Milovan Gavazzi: Predavanje o istraživanjima u jednom dijelu Ukrajine pred 50 godina, (uz dijapozitive). Prisutno oko 50 etnologa svih generacija.
- u svibnju 1980. - Katica Benc-Bošković: nakon obrane doktorske disertacije održala je vrlo interesantno predavanje o konavoskoj nošnji uz dijapozitive.
20. listopad 1980. - Judita i David Rey: Putovanje po Boliviji uz dijapozitive.
3. studeni 1980. - Diskusija o zaštiti narodnog graditeljstva i etnološkim pretpostavkama za etnopark.
12. siječanj 1981. - Vitomir Belaj: Razvoj etnologije u Hrvata do Radića.

To predavanje je trebalo poslužiti kao poticaj za razgovor o zajedničkim akcijama HED-a i Slovenskog etnološkog društva na istraživanju povijesti slovenske i hrvatske etnologije.

Ovom prilikom Izvršni odbor najtoplije zahvaljuje svima koji su se odazvali pozivu za sudjelovanje u radu „Etnološkog kluba“, a posebno prof. Milovanu Gavazziju koji nam je svojim predavanjem uspio približiti jedan mali isječak iz bogatog etnološkog rada.

7. Na prošlom savjetovanju Saveza etnoloških društava Jugoslavije, održanom od 1.-5. listopada 1979. u Dojranu, SR Makedonija, sa referatima su sudjelovali ovi članovi HED-a:

Dunja Rihtman-Auguštin: O modalitetu obiteljske zajednice u našoj etnologiji,
Aleksandra Muraj: Nekoliko zapažanja na temu tradicijsko stanovanje i suvremenost,

Zorica Rajković: Spomen obilježja žrtvama prometa,

Ksenija Marković: Komparacija između stare i nove arhitekture,

Vesna Čulinović-Konstantinović: Promjene tradicijskog ponašanja seoskog stanovništva u vlastitoj i novoj društvenoj sredini.

8. Ovom prilikom moramo se osvrnuti i na prilično slabu suradnju sa Savezom etnoloških društava Jugoslavije. Pozivi za sastanke *Koordinacionog odbora SEDJ* stizali su u zadnji čas, ili poslije datuma određenog za sastanak. Delegati HED-a u Koordinacionom odboru SEDJ, predsjednica i tajnica, sudjelovali su na dva sastanka: 22. lipnja 1979. u Beogradu i 22. svibnja 1980. u Sarajevu, dok je poziv za sastanak održan 24. studenog 1980. u Beogradu prekasno stigao. Na tim je sastancima uglavnom bilo riječi o slijedećem savjetovanju SEDJ koje će se održati početkom listopada 1981. u Neumu, SR Bosna i Hercegovina, o izboru tema za savjetovanje, o pregledu financijskog stanja i mogućnosti, te o raznim tekućim pitanjima kao što je izdavanje i distribucija „Etnološkog pregleda“, „Ethnologice Jugoslavice“ i sl.

9. HED je tokom proteklog razdoblja u više navrata pružao stručnu i financijsku pomoć *Društvu mladih istraživača* (etnološkoj grupi), o čemu je informirala predsjednica grupe, student etnologije, Lidija Nikočević.

10. O djelatnosti *Komisije za muzejska i konzervatorska pitanja HED-a* izvijestio je predsjednik Komisije, Ivica Šestan.

11. U periodu 1979.-1980. godine, izašla su dva broja časopisa „*Etnološka tribina*“. O radu Redakcije izvijestila je Zorica Petrić, glavni urednik časopisa.

12. Inicirana je i *suradnja sa Slovenskim etnološkim društvom*. Prva zajednička akcija odnosila bi se na istraživanja povijesti slovenske i hrvatske etnologije. Slovensko etnološko društvo predlaže održavanje studijskih sastanaka hrvatskih i slovenskih etnologa u godinama 1981. i 1982. pod nazivom „Paralele“, koji bi se naizmjenično održavali u Sloveniji i Hrvatskoj.

13. Tijekom razdoblja 1979.-1981. u HED su se učlanili:

1. Edgar Andrić	10. Tomislav Đurić (student)
2. Ana Bagyo (student)	11. Nikola Ehrlich (student)
3. Mate Bašić (student)	12. Dragan Elaković
4. Miroslav Bertoša (izv. čl.)	13. Smiljka Fajdetić
5. Marija Cahunek (student)	14. Mira Francetić
6. Jasna Čapo (student)	15. Silvester Gageršček
7. Kornelija Čisar	16. Slavinka Grbac
8. Vlasta Delimar (student)	17. Ljubica Gligorević
9. Branko Đaković	18. Katarina-Dinka Gjeldum

19. Mira Hlanuda (student)
20. Manda Horvat
21. Ljubica Igić
22. Vlasta Jemrić (student)
23. Željka Jelavić (student)
24. Branka Kalhbrener
25. Ljubica Katunar
26. Ferida Kejtazi
27. Vesna Klkić
28. Sazane Kullehi
29. Dubravka Lozanov (student)
30. Jasenka Lulić
31. Milan Matić
32. Ružica Marić
33. Tihomir Mihovac (student)
34. Ana Mlinar
35. Mirko Mirković (izv. čl.)
36. Dora Narić (izv. čl.)
37. Zoran Novosel

38. Marija Pavlek
39. Martina Petek (student)
40. Smiljana Petr-Marčec
41. Marica Popić
42. Maja Povržanović (student)
43. Jelica Ročenović
44. Ive Rudan (izv. čl.)
45. Tihana Štepinac
45. Dunja Šarić
46. Mila Škarić (student)
47. Janko Šmigoc (student)
48. Branka Šprem-Lovrić
49. Vesna Tupek (student)
50. Jelka Vince
51. Tomo Vinščak
52. Zlatko Virc (izv. čl.)
53. Renata Vujnović (student)
54. Ivana Zembić

I na kraju možemo ustvrditi da naše Društvo sada broji ukupno 179 članova (to su članovi koji, više ili manje redovno plaćaju članarinu).

Tajnik HED-a
Jadranka PUNTAROVIĆ

Josip Turković, PODRAVSKO RUKOTVORJE (Likovno narodno stvaralaštvo u Podravini)

Biblioteka „Podravskog zbornika“, knj. 4, nakladnik Muzej grada Koprivnice, Koprivnica 1978, 137 str. + 180 fotografija

Od godine 1975. izlazi u Koprivnici „Podravski zbornik“ u kome se redovito obrađuju i etnološke teme, a u sklopu desetgodišnjeg nakladnog plana biblioteke „Podravskog zbornika“ kao posebna publikacija objavljena je ova Turkovićeva knjiga o rukotvorstvu. Iako je do sada znatniji broj etnologa publicirao etnološke priloge o Podravini, ipak nam je entuzijast i uporni skupljač Josip Turković, slikar, a ne etnolog, pokazao da ima još mnogo neobrađenih tema. Uz to je u predgovoru njegove knjige izdavač naglasio da ona treba biti „...podrška i inicijativa onima koji istražuju našu narodnu baštinu, kako bismo u dogledno vrijeme mogli objaviti više ovakvih knjiga i time obogatiti našu kulturu u cjelini“. Premda je Turković prišao rukotvorstvu sa slikarskoga stajališta, obilje podataka i tema što ih donosi i obrađuje, učinilo je tu vrijednu i zanimljivu knjigu značajnim čimbenikom u vrednovanju u vrednovanju ne samo hrvatske, nego i jugoslavenske kulturne baštine. Moramo uz to spomenuti da Turković nije samo marljivi skupljač podataka o nekadašnjem narodnom umjetničkom stvaralaštvu, nego i skupljač etnografskih predmeta, spašavajući ih tako da ne završe u torbama preprodavača ili na smetlištu. Uz stvaranje vlastite zbirke u kojoj, primjerice, ima oko 200 rezbarenih preslica, Turković je sudjelovao u stvaranju školske zbirke i Zavičajnog muzeja u Virju, te u brojnim drugim djelatnostima glede zaštite i prezentiranja etnografskoga blaga Podravine.

U prikazivanju podravskog rukotvorstva Turković je započeo poglavljem o graditeljstvu u kome opisuje kuću, gospodarske zgrade i objekte namijenjene domaćinstvu. Uočava u njima ljepotu, udruženu s jednostavnošću i funkcionalnošću, putem stoljetnog iskustva. U više navrata ustanovljuje da je diobom velikih obiteljskih zadruga dolazilo do pojednostavljenja i osiromašenja mnogih elemenata. Zalaže se za očuvanje barem tipičnijih primjeraka u okviru etno-sela, ali smatra da bi i neka narodna iskustva trebala služiti kao nadahnuće suvremenim graditeljima. Iscrpno opisuje pojedine vrste objekata prema tipu i funkciji, te prema materijalu od kojega su izrađeni, a pri tome donosi i sve domaće nazive cjelina i pojedinih dijelova, kao i predmeta što se u njima nalaze. Ipak bi bilo bolje da su ti domaći termini u knjizi istaknuti drugim tipom pisma ili navodnicima. Tekst je popraćen fotografijama različitih kuća i gospodarskih objekata s vrijednim podacima o lokalitetu, vlasništvu, vremenu snimanja i s napomenom o sadašnjem stanju. Temeljito su opisani svi kućni prostori i njihova uloga u domaćinstvu, a među gospodarskim zgradama istaknuto je značenje staje, po kojoj se cijenilo imovno stanje pojedinog domaćinstva. Autor vješto uključuje i brojne podatke vezane uz pojedine podravske ličnosti, pa tako spominje i jednu delekovačku staju u kojoj je stvarao svoja djela Mihovil Pavlek Miškina. Uz opis objekata za opskrbu vodom, iznosi i neke običaje, te opisuje način kovanja dubokih bunara u mekšem tlu.

Na iznimno živ i detaljan način, uz navođenje izjava kazivača i uz brojne fotografije, opisani su gospodarski objekti uz Dravu (mlinovi i skele). Međutim, autor konstatira da su odavno željezni mostovi zamijenili skele, a mlinovi su nestali „kao da ih je odnijela Drava“. Opisujući vinograde i klijeti, Turković ističe njihovu uklopljenost u prirodni ambijent, za razliku od suvremenih vikendica u vinogradima, te navodi i ostale promjene: „*Bruje moderne štrcaljke i kultivatori. Staro kostanjevo kolje je izgorjelo, novo se betonira. Stvorene su plantaže, srušeni su slamnati krovovi i grade se vile*

kao na obali nekog jezera. Natječemo se tko će izmisliti ukras kakvog nema nitko od međaša, nitko na našem brijegu i nitko u našem kraju“.

U slijedeća dva poglavlja Turković je obradio drvodjelstvo i rezbarstvo, iako su to često nedjeljive vještine, koje u normalnom slijedu obradbe primjenjuje isti majstor. Podjelom na dva poglavlja pokušao je autor preglednije izložiti obilje podataka kojima je raspolagao. Ističe da je za ta umijeća osnovna sirovina obilje hrastova drveta, ali i drugih vrsta drveta i plemenitih voćaka. Drvodjelstvom se bavio svaki domaćin, ali su ipak pojedinci pokazivali posebnu vještinu i nadarenost. Opisuje se izradba pokućstva, različitih drvenih pomagala u kućanstvu, posebno dubenih posuda različitih oblika i veličina (od korita do soljenki i drvenih čaša), a autor donosi i usporedbe sa slavonskim i zagorskim rukotvorstvom. Na kraju poglavlja je opširniji opis pomagala za preradbu lana i konoplje, i to od trlice do tkalačkog stana. Navodi se i redoslijed poslova, te se ističe da su nekada u Podravini za tkalačkim stanom radili muškarci, što se susreće i u Istri, ali nije uobičajeno u drugim krajevima Hrvatske i Jugoslavije.

Turković donosi vrlo korisne i zanimljive, a u etnološkoj literaturi nedovoljno obrađene prikaze dječjih igraćaka i igara, potom pokladnih maski i običaja, te glazbenih instrumenata, premda mnogi detalji ne pripadaju temi rezbarstva, te bi ubuduće trebali biti opširnije obrađeni u sklopu posebnih tema. Tu potrebu naglašava i sam autor, kada ističe da mu premalen prostor onemogućava iznošenje svih podataka. Veća skupina igraćaka zapravo su minijaturni alati i pribori iz domaćinstva i gospodarstva, kojima dječaci i djevojčice igrom oponašaju svakidašnje poslove svojih starijih. Zatim slijede brojne i različite igračke, podijeljene prema prigodama i mjestu događaja. Autor opisuje tok razvitka rezbarske vještine kod pojedinaca, od izrađivanja i ukrašavanja igraćaka, preko manjih uporabnih predmeta u mladenačkom dobu (soljenke, preslice i sl.) do izradbe svih mogućih pomagala i objekata kao obveze kućnog domaćinstva. S posebnom ljubavlju i umijećem ukrašavane su preslice i pokladnjane voljenoj djevojci ili supruzi u posebnim prilikama. Preslica nije samo uporabni predmet, nego i ukrasni: vlasnica ju je čuvala do kraja života, a često i oporučno ostavljala u naslijeđe. Na kraju poglavlja opisano je i ukrašavanje tikava penjačica, koje je razvijeno i u Podravini. Istaknuto je i ukrašavanje pojedinih građevinskih objekata (ambari, koševa i sl.) rezbarenjem, čime se ostvaruje istinski ures dvorišta, što se održava i danas, iako se ukrasne pojedinosti u današnje doba više postižu uljnim bojama nego rezbarenjem.

U poglavlju o kiparstvu prikazano je pučko kiparstvo, reflektirao i u vrijednim djelima današnjih kipara naivaca. Tu su prvenstveno kipovi za sakralne objekte, zatim različite figure na objektima i predmetima, pekarski i licitarski proizvodi, različite prigodne figure, pa i snjegovići i strašila.

Dva posljednja poglavlja o boji i slikarstvu, te o ornamentici, pokazuju slikarsku intuiciju autora da otkrije i istakne brojne detalje, do sada manje ističane u etnološkoj literaturi. Ne samo da analizira značenje pojedine boje u narodnom shvaćanju i vjerovanju, nego iznosi i različite načine dobivanja boja od biljaka i prirodnih proizvoda. Obiljem fotografija, od kojih su neke i u boji, ilustrirano je to narodno umijeće, kako u ukrašavanju kućanskih predmeta, te stambenih i drugih objekata, tako i u ukrašavanju pisanica, keramičkih i drugih predmeta, a pri tome se objašnjava značenje i uloga pojedinih motiva narodne ornamentike. Savjesno obrađujući sve oblike narodnog rukotvorstva i umjetnosti, autor ne zaboravlja uključiti i košaraštvo, kićenje perjem, te završava upotrebom cvijeća koje prati čovjeka od prvih dana života do odra i groba.

Popisom literature i izvora, te rječnikom manje poznatih riječi, završava ova knjiga koja nas upoznaje s iznimno bogatim i zanimljivim narodnim umijećem Podravine. Ona nas ujedno upozorava na potrebu snažnije djelatnosti i suradnje s entuzijastičkim radom pojedinih kulturnih pregalaca i sredina, kako bismo otkrili i pronašli nove vrijednosti i ljepote u narodnom stvaralaštvu.

Josip MILIĆEVIĆ

UPUTE ZA ČUVANJE ETNOGRAFSKE GRAĐE
Priredio mr. Josip Milićević, izdanje HED-a, Zagreb 1980.

Nevelika knjižica, koja je pod gornjim naslovom izašla iz tiska tijekom 1980. godine, zavrđuje posebnu pozornost. Njezina pojava znači, u prvom redu, proširenje nakladne djelatnosti Hrvatskog etnološkog društva korisnim i neophodnim priručnikom. Knjižica je namijenjena nastavnicima, prvenstveno osnovnih škola, koji žele organizirati male, lokalne etnografske zbirke, a nemaju potrebnoga iskustva i znanja, niti mogućnosti da se posavjetuju sa stručnjakom - kako evidentirati i zaštititi skupljene etnografske predmete, namijenjene zavičajnoj zbirci.

Na svega nekoliko stranica uspio je autor teksta, mr. Josip Milićević, etnolog s dragocjenim dugogodišnjim muzejskim iskustvom, predočiti nastavnicima sažete upute kako valja postupati s prikupljenim materijalom, tj. kako se ispunjavaju inventarni listići (*skede*) i kako se vodi *Knjiga inventara*. Nadalje, u drugome poglavlju, daje autor neophodne, osnovne upute za čišćenje i zaštitu etnografskih predmeta, izrađenih od različita materijala, npr. drveta, tekstila, kovina, itd.

Na kraju su knjižici pridodana dva primjera ispunjenih inventarnih listića, koji će zainteresiranima jasno pokazati koje sve podatke valja unijeti u skedu.

Sigurni smo da će ove Upute, pisane zaista sažeto i jasno, naići na zahvalno priznanje onih kojima su namijenjene, a istodobno potaknuti HED na daljnje izdavanje sličnih korisnih publikacija.

Maja KOŽIĆ

ZBORNİK ZA NARODNI ŽIVOT I OBIČAJE JUŽNIH SLAVENA,
knjiga 48, Zagreb 1980, 413 str.

Početak ove godine izašla je iz tiska 48. knjiga Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena u redakciji akad. A. Mohorovičića i dra M. Markovića. Zbornik donosi tematske prinose s područja etnologije, folkloristike, antropogeografije, te o normama običajnog ponašanja na području naše zemlje i sjeverne Albanije, koji predstavljaju vrijedne dokumente o etnološkim pojavama i narodnom životu koji se u naše vrijeme mogu pratiti još samo u tragovima i sjećanju starijih ljudi.

Mirko Marković u radu *Narodni život i običaji sezonskih stočara na Velebitu* daje opširnu studiju o stočarskom životu na Velebitu kojega danas više nema. Kao izvor poslužila mu je arhivska građa, dosadašnji objavljeni radovi, kao i vlastita terenska istraživanja koja je autor poduzimao posljednjih dvadesetak godina.

Ante Sekulić u svom radu pod naslovom *Svadbeni običaji bačkih Bunjevaca* govori o običajima koji prethode samom činu svadbe - uloga pravodadžije, rakijare (prosidba), rukovanje (zaruke), kao i o samom toku svadbenih običaja koji su obilovali različitim sadržajima.

Petar Đ. Stojanović obrađuje temu *Običaji narodnog žaljenja i njihovi društveni korijeni u Crnoj Gori i sjevernoj Albaniji* (stanje u XIX i u prvoj polovini XX vijeka). Taj se običaj očitovao lelekom i tužbalicom za umrlim, izvrtanjem odjeće, grebanjem lica, nošenjem naročito obojene odjeće i puštanjem kose i brade. U prvoj fazi nastajanja crnogorske države vlasti su se odlučno suprotstavile takvim normama obrednog ponašanja, no i pored toga neki su se od tih običaja zadržali sve do danas.

Rad Jovana F. Trifunoskog *Krivopalanačka oblast* je antropogeografski prikaz spomenutog kraja koji je dio jugoslavenskog Šopluka u Makedoniji. Uz geografski prikaz pisac se osvrće i na povijesnu prošlost na temelju objavljenih izvora i narodne tradicije.

Postanak i razvoj hrvatskog tradicionalnog a osobito epskog pjesništva Krešimira Mlača polemički je članak o bilježenju narodnih pjesama, o njihovoj dosadašnjoj tipologiji i sistematizaciji koja, po mišljenju autora, ne odgovara hrvatskoj tradicionalnoj pjesmi. Mlač ovdje predlaže vlastita rješenja.

Zorica ŠIMUNOVIĆ-PETRIĆ

Mirko MARKOVIĆ, GEOGRAFSKA BIBLIOGRAFIJA JUGOSLAVIJE -
od početka 16. stoljeća do 1970. godine.
Izdanje JAZU, Zagreb, I/1978, 296 str., II/1980, 554 str.

Geografska bibliografija Jugoslavije po sadržaju i opsegu (850 stranica) donosi obilje priloga i monografskih studija domaćih i stranih autora, koji su važni za poznavanje naše zemlje. Osim izrazito geografskih radova, autor je obuhvatio i djela iz susjednih znanstvenih oblasti: ekonomije, povijesti, urbanizma, etnologije, ekologije, geologije, botanike, pedologije, klimatologije i sl.

U ranijim su povijesnim razdobljima mnoge od spomenutih disciplina bile ujedinjene u zajednički naziv - geografija. Zato je autor smatrao da je nužno sjediniti sve navedene struke - ili barem najznačajnije radove iz tih struka - kako bi poslužile zahtjevima suvremenog interdisciplinarnog istraživanja.

Građa je svrstana po geografskom kriteriju, tj. po regionalnoj i topografskoj pripadnosti. Najprije su izneseni radovi od općegeografske tematike u sklopu jugoistočne Evrope, tj. Balkanskog poluotoka, zatim građa o Jugoslaviji kao državnoj cjelini, te na kraju bibliografske jedinice po republikama. U prvoj knjizi obrađena su SR Slovenija i SR Hrvatska, a u drugoj knjizi ostale republike. Daljnja podjela unutar svake republike izvršena je po postojećim geografskim regijama, subregijama i topografskim lokalitetima. Na kraju druge knjige nalazi se i abecedni registar autora s rednim brojevima njihovih bibliografskih jedinica.

Čitaocce tog prikaza zanimat će prvenstveno literatura koja se odnosi na etnologiju u širem smislu, tj. osim na osnovne etnološke jedinice i na ona područja koja su relevantna za kulturno-historijski pristup (stari putopisi, izvještaji i sl.), a koja datiraju iz vremena kada etnologija, kao znanost, još nije postojala.

Zorica ŠIMUNOVIĆ PETRIĆ

Branko KRANJČEV, ŠKOLSKA ZAVIČAJNA ZBIRKA

„Školska knjiga“, Zagreb, 1980.

Nezavisno od Uputa za čuvanje etnografske građe u izdanju HED-a, izišla je u nakladi „Školske knjige“ u Zagrebu knjiga B. Kranjčeva „Školska zavičajna zbirka“, kao odgovor na sve širu pojavu prikupljanja različitih predmeta kulturne baštine u osnovnim školama. Knjiga je također namijenjena nastavnicima, koji se često, u ulozi vodi-telja školskih zavičajnih zbirki, nalaze pred nizom praktičnih problema: traženje predmeta, sređivanje prikupljena materijala, identifikacija, evidencija, zaštita predmeta, itd.

Autor B. Kranjčev, i sâm prosvjetni radnik, susreo se u praksi s problemom uređenja i vođenja zavičajnih zbirki, pa je, na temelju vlastitoga iskustva i rada, napisao priručnik u kojemu je prikazao osnovna načela i načine kako da se jedna ili nekoliko tematskih zbirki, vezanih uz uži zavičaj, osmišljeno i korisno stave u službu nastave i odgoja.

Poslije uvodnoga, povijesnog dijela, posvećenog razvitku zavičajnih zbirki u svijetu i u nas, autor, svjestan da je pojava kompleksnih zavičajnih zbirki - dobro sređenih i sretno prikazanih - rijetkost, podijelio je zbirke po temama: geološko-paleontološka, mineraloško-petrografska, biološka, arheološka, kulturno-povijesna i etnografska. Posebice obrađuje svaku od njih, razumljivo, prvenstveno s pedagoškog stajališta.

Autor je dobro uočio što u odgoju mladih naraštaja znači školska zavičajna zbirka: *„Praksa pokazuje da učenici brzo zavole ono što skupljaju. Što se skuplja, to se i voli. Pri tom postoji, međutim, vrlo jak transfer: ljubav prema predmetu u zbirci prenosi se na stvarnost iz koje potječe: Zahvaljujući toj emotivnoj komponenti, mladi čovjek doživljava ljude, predmete i pojave iz svog zavičaja kao nešto svoje, kao nešto blisko i drago. Ova izuzetna značajna činjenica ne bi se smjela gubiti iz vida.“* Te bi riječi zaista valjalo zapamtiti.

Maja KOŽIĆ

DJELOVANJE ETNOLOŠKE GRUPE ORGANIZACIJE MLADIH ISTRAŽIVAČA OD KOLOVOZA 1979. DO KOLOVOZA 1980. GODINE

Historijat Organizacije mladih istraživača, njezino ustrojstvo, te djelatnost Organizacije i napose Etnološke grupe, prikazani su u prošlom broju ovog godišnjaka. U međuvremenu je zagrebačka Organizacija proširena nekim novim grupama (turistička, ekološka, stomatološka, grupa povjesničara umjetnosti i grupa podmlatka), a povećan je i broj članova mnogih ranije osnovanih. Danas zagrebačka Organizacija ima oko 1500 članova.

Već treću godinu djeluju studenti etnologije na zagrebačkom Filozofskom fakultetu u sklopu Etnološke grupe. Ona se danas sastoji od svega deset članova, jer je prošle godine nekoliko aktivnih članova diplomiralo i prestalo djelovati u grupi.

Cilj je svih članova Organizacije mladih istraživača „da na temeljima suvremene znanosti stvaralačkim radom proširuju svoja znanja i svestrano izgrađuju sebe, te koriste društvu i znanosti“, a mi, studenti etnologije, shvaćamo svoj rad u ovoj grupi i kao dragocjenu mogućnost stjecanja vlastitog terenskog iskustva, neophodnog svakom etnologu, mogućnost koju nam dosadašnji studij na Filozofskom fakultetu u Zagrebu nije pružio.

Upravo zbog toga začuđuje relativno malen interes studenata za rad u grupi, pogotovo studenata starijih godina. Možda ih većina nije dovoljno svjesna prednosti učenja putem priprema za odlazak na teren, putem kontakata s kazivačima i, napokon, putem obradbe prikupljenih podataka, a možda je u pitanju i korištenje slobodnog vremena i školskih praznika, te vlastito snošenje putnih troškova.

Lako je pretpostaviti da su naš osnovni problem financijska sredstva. Ona koja dobivamo putem Organizacije mladih istraživača od SIZ-a za znanost u pravilu su skromna.

Planirajući istraživanja, običavali smo općinama na čijem smo području namjeravali istraživati, uputiti molbe za financiranje ili sufinanciranje, no do sada nam je takva molba bila pozitivno riješena samo u općini Vukovar. Osim toga, etnološko istraživanje zahtijeva višekratne odlaske na isti teren, a to također ne nailazi uvijek na razumijevanje odgovornih osoba.

Takvi nam odlasci ne predstavljaju problem jedino kada se radi o lokacijama u blizini Zagreba. Naime, grupa od samog početka svog djelovanja monografski obrađuje selo Gornja Bistra u općini Zaprešić. Tradicijska arhitektura, obrti, prijevozna sredstva, narodne nošnje, proljetni ciklus godišnjih običaja, božićni običaji, te igre i zabava su već obrađene teme, a upravo se istražuju i životni običaji. Zapisujemo, fotografiramo, snimamo na kazetofonske vrpce. Koristimo se upitnicama Etnološkog atlasa i upitnicama koje smo uglavnom sami izradili na osnovi stručne literature. Stanovnici Gornje Bistre prema nama su vrlo susretljivi, pa je šteta što naša grupa ne broji više članova koji bi mogli češće i u većem broju odlaziti u to selo nadohvat Zagreba.

Pri obradbi podataka pomaže nam prof. dr. Milovan Gavazzi, koji nam uvijek rado izlazi u susret. On nam je sugerirao i teme za istraživanje u vukovarskoj općini (29.7.-18.8.1979.). To je istraživanje bilo jedna od pet programskih akcija, održanih u sklopu republičke akcije „Tokovi SKOJ-a '79“, koju je organizirala Organizacija mladih istraživača SR Hrvatske, istodobno sa sličnim akcijama u cijeloj Jugoslaviji. Etnološka akcija provedena je na području Iloka, Borova i Tovarnika. Samo troje od trideset sudionika bili su studenti etnologije; ostali su bili srednjoškolci i studenti drugih struka. Za vrijeme akcije imali smo stručnu i organizacijsku pomoć Gradskog muzeja u Vukovaru i iločkog Gradskog muzeja, a posjetila nas je i prof. Zdenka Lechner. Radilo se na slijedećim temama: arhitektura, vinogradarstvo, lov i ribolov, narodna nošnja, godišnji običaji i narodna književnost. U 17 sela u okolici Iloka, Borova i Tovarnika skupljena je opsežna građa, ilustrirana brojnim crtežima i fotografijama. Na kazetofonske je vrpce snimljen velik broj pjesama. Za vrijeme istraživanja u Iloku i Borovu tamošnji su omladinci bili živo zainteresirani za naš rad, pa su nam služili kao „vodiči“, a ujedno su se i uključivali u razgovore s kazivačima i u preliminarnu obradbu prikupljenih podataka. Nakon našeg odlaska njihov interes nije zamro: sami su osnovali Organizaciju mladih istraživača unutar koje i dalje vrše istraživanja s područja etnologije, arheologije i nekih drugih znanosti.

Krajem godine 1979. zagrebačkoj je Organizaciji mladih istraživača predloženo da na otoku Silbi (Zadarsko otočje) realizira desetak različitih programskih akcija, kao doprinos akciji proglašenja Silbe parkom prirode. Prva i, zbog nedostatka financijskih sredstava, za sada jedina, bila je etnološka akcija, održana od 8.-15.2.1980. U njoj je sudjelovalo osam studenata etnologije i dvoje studenata lingvistike, svi sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te dvije srednjoškolke iz Iloka. Savjetima i uputama u vezi s pripremama mnogo su nam pomogli dr. Milovan Gavazzi i prof. Olga Oštrić. Istraživali smo godišnje običaje, folklornu glazbu i glazbala, te ribarstvo. Istraživanje

je donekle bilo otežano time što Silba nije tipična ruralna sredina, ali prvenstveno činjenicom da je to većini nas bio prvi samostalni odlazak na teren. Na Silbi žive samo četiri omladinca, pa ne postoji neka omladinska organizacija koja bi nastavila djelovati u smjeru našeg istraživanja. No, kontakti sa stanovništvom Silbe bili su vrlo dobri. Pri obradbi podataka pomogli su nam dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, dr Jerko Bezić i dr. Vitomir Belaj.

Nakon istraživanja na Silbi počeli smo se pripremati za predstojeću akciju „Tokovi SKOJ-a '80“, u sklopu koje su održane sve programske akcije Organizacije mladih istraživača SR Hrvatske. Mi, članovi Etnološke grupe, odabrali smo na osnovi sugestije mr. Josipa Milićevića područje Roverije (dvadesetak kilometara sjeverno od Pule), s Juršićima kao mjestom boravka. U istraživanju koje je trajalo od 1.-15.8.1980. sudjelovalo nas je dvadesetoro: pet studenata etnologije, po jedan student sociologije, književnosti i arhitekture, te srednjoškolci i studenti nekih drugih struka.

Ispitujući graditeljstvo, gospodarstvo, rukotvorstvo, etnomedicinu, godišnje običaje, folklornu glazbu i glazbala, te usmenu književnost, obišli smo svih dvadeset sela Roverije: Cirku, Tiće, Sv. Kirin, St. Grgur, Paradiže, Mićine, Klariće, Škicine, Cukriće, Juršiće, Benkoviće, Bršćiče, Bonašine, Gilešiče, Muškoviće, Orliće, Mandeliće, Dokiće, Butkoviće i Pačiće. Zapisano je, fotografirano, nacrtano i na kazetofonske vrpce snimljeno obilje građe.

Ovo je naše istraživanje bilo bitno različito i znatno kvalitetnije od dosadašnjih zbog stalne prisutnosti, te stručnog i organizacijskog vodstva i pomoći troje etnologa: prof. Beate Gotthardi Pavlovsky, mr. Josipa Milićevića i prof. Zlatka Mileusnića, koji i sami djeluju na području Istre. U kontaktiranju s kazivačima uvelike su nam pomogli tajnik MZ Juršići Miho Orlić i omladinici, članovi folklornog društva „Roverija“, s kojima smo prisustvovali i Smotri folkloru u Motovunu.

Srdačno primanje i neobično živo zanimanje Roveraca za očuvanje svoje baštine, te činjenica da smo u Roveriji naišli na obilje vrlo zanimljivih elemenata tradicijske kulture, kako materijalne, tako i duhovne, značajni su razlozi za nastavak istraživanja na tom području. Prva grupa od dva studenta etnologije u prosincu će prikupiti podatke o božićnim običajima, a do kraja prvog tromjesečja 1981. planiramo nastavak istraživanja ostalih tema, uz pomoć naših stručnih suradnika.

Ponovna istraživanja bila bi neophodna i u vukovarskoj općini i na Silbi, ali ne znamo da li će biti ostvarena zbog nedostatnih financijskih sredstava.

Osim toga, namjeravamo se u 1981. godini povezati sa studentima etnologije iz Ljubljane i Beograda radi izmjene iskustava i eventualnog upoznavanja terena u njihovim republikama, nastaviti rad u Gornjoj Bistri, te, što je najvažnije, zainteresirati za rad u grupi što više studenata etnologije, ali i muzikologije, sociologije, slavistike i sl.

Kako su u republičke akcije Organizacije mladih istraživača obvezno uključeni i svi zainteresirani srednjoškolci, studenti i mladi radnici bez obzira na prethodna iskustva ili znanja o etnografskom radu i etnološkoj problematici, veoma je važno da uz pomoć stručnih suradnika 1981. godine organiziramo seminar koji bi ih pokušao osposobiti za punovrijednu djelatnost na terenu.

Na kraju se zahvaljujemo Hrvatskom etnološkom društvu na financijskoj podršci akcije u Roveriji, a posebno dr. Vesni Čulinović-Konstantinović na suradnji i pomoći u stručnim i organizacijskim pitanjima.

Lidija NIKOČEVIĆ i
Maja POVRZANOVIĆ

OBAVIJEST O KONGRESU SUFJ

XXVII Kongres Saveza udruženja folklorista Jugoslavije održan je u Banji Vrućici, nedaleko Teslića, od 20.-24. rujna 1980. g.

Organizatori Kongresa bili su Savez udruženja folklorista Jugoslavije, Udruženje folklorista Bosne i Hercegovine i Skupština SIZ-a kulture u Tesliću.

Kongres je bio posvećen proslavi 35-godišnjice oslobođenja naše zemlje, a rad se Kongresa odvijao u sklopu ovih četiriju tema: 1. Narodno stvaralaštvo područja Teslić, 2. Sloboda i oslobođenje u narodnom stvaralaštvu, 3. Novogodišnji običaji i 4. Tvorci i prenosioci narodnog stvaralaštva.

Kako je za ovu četvrtu temu bilo najviše prijavljenih referata, posljednjeg radnog dana Kongresa radile su istodobno četiri sekcije na tu temu.

Iz Hrvatske je bilo prijavljeno 33 referata. U Banju Vrućicu došla su 24 sudionika Kongresa koji su održali svoje referate. Ne znamo točno u kakvom je omjeru bilo „nedolaženje“ iz drugih republika i pokrajina, ali smo vidjeli da mnogi referenti nisu došli na Kongres. Šteta. Ne znamo koji su tome bili razlozi, ali, koliko god bio daleko kraj u kojemu se Kongres održava, on nije tako daleko da bismo radi toga žrtvovali još jedno korisno upoznavanje ljudi i kraja, te znanstvene pristupe koji u živoj riječi, putem referata i diskusija, mogu biti zanimljivi i korisni, posebno mlađim znanstvenim radnicima.

Kongres je bio vrlo dobro organiziran, a iznimno ljubezni domaćini omogućili su svim sudionicima Kongresa ugodan i nezaboravan boravak.

Radni dio Kongresa bio je zanimljiv, a možda je mogao biti i zanimljiviji, da je bilo manje onih referata koji su se svodili samo na deskripciju. Oni referati koji su uspjeli znanstveno postaviti probleme i naznačiti neke odgovore, premda katkad bez velikih pretenzija, pridonijet će svakako radu folklorista, a i budućih kongresa.

Tanja PERIĆ-POLONIJO

V MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP „ETHNOGRAPHIA PANNONICA“, VINKOVCI 1980.

Od 18. do 21. studenoga 1980. godine održan je u Vinkovcima V međunarodni znanstveni skup *Ethnographia Pannonica*. Skup su organizirali Hrvatsko etnološko društvo u suradnji s Vinkovačkim jesenima i SIZ-om kulture općine Vinkovci.

Skupu su prisustvovali etnolozi i stručnjaci iz naše zemlje, Austrije, Mađarske i SR Njemačke. Osim referenata, u radu skupa sudjelovali su brojni delegati etnoloških i drugih stručnih ustanova, studenti etnologije i gosti iz naše zemlje i inozemstva.

Tema skupa bila je „Žena u seoskoj kulturi Panonije“. Svi referati održani su na njemačkom jeziku, ali Hrvatsko etnološko društvo osiguralo je prevodioca, tako da su se predavanja i diskusije mogli pratiti bez poteškoća.

Referenti iz Hrvatske podnijeli su slijedeće referate: Dunja Rihtman-Auguštin (Zagreb): *O ženskoj subkulturi u slavonskoj zadruzi*; Maja Bošković-Stulli (Zagreb): *Žene u slavonskim narodnim pjesmama*; Jerko Bezić (Zagreb): *Žena - nosilac folklorne glazbe u Međimurju*; Jelka Radauš-Ribarić (Zagreb): *Tradicijsko djevojačko češljanje u Panonskoj Hrvatskoj*; Zdenka Lechner (Zagreb): *Tkalja na sjeveroistoku SR Hrvat-*

ske; Vesna Čulinović-Konstantinović (Zagreb): *Analiza položaja žene u društvu i porodici (na primjeru pakračke regije)*; Bela Römer (Zagreb): *Trudnoća, porod i babinje u vjerovanjima i običajima*; Maja Kožić (Zagreb): *Bračni život slavonske graničarske žene u svjetlu suvremenih zapisa* i Todor Grujev (Osijek): *Žena graditeljica iz sela Lapovaca*.

Referent iz Slovenije nije došao na skup.

Iz Austrije: Karoly Gaál (Beč): *Žena u seljačkom gospodarstvu*; Sylvia Engel (St. Pölten): *Promjene u obiteljskoj organizaciji u jednom južnogradišćanskom sitnoposjedničkom selu*; Gertrand Liesenfeld (Beč): *O položaju žene u Auerstahlu u Donjoj Austriji*.

Iz Mađarske: Judit Knézy (Kaposvár): *Mađarske i hrvatske žene kao nosioci tradicije u pokrajini Južni Somogy*; Eszter Kisbán (Budimpešta): *Uloga žene u oblikovanju kulture i prehrane*; Ilona Nagy (Budimpešta): *Žene u svjetlu seljačkih biografija*; Edit Kerecsényi (Nagykanizsa): *Položaj mlade žene u obitelji u hrvatskim selima na Muri*.

Dva referenta iz Budimpešte i Pečuha nisu došla na skup.

Iz SR Njemačke: Marija Helebrant (München): *Žena u Slavoniji u svjetlu nekih povijesnih i literarnih izvora*.

Sudionici skupa posjetili su nekoliko većih radnih organizacija u Vinkovcima i okolici, te obišli kulturno-povijesne spomenike grada i posjetili izložbu „Otarci vinkovačkog kraja“ u Gradskom muzeju u Vinkovcima. Na završetku skupa organiziran je obilazak kulturno-povijesnih i etnoloških spomenika vinkovačkoga kraja.

Mjesto održavanja slijedećeg skupa *Ethnographia Pannonica* nije još definitivno određeno.

Ljubica KATUNAR

SIMPOZIJ O RURALNOJ EKONOMIJI I DRUŠTVU U ISTOČNOJ EVROPI, BELLAGIO, ITALIJA, 23.-28. LIPNJA 1980.

Simpozij je organizirao prof. John Cole s antropološkog odsjeka sveučilišta u Amherstu, u Massachusettsu, a financirao ga je Američki savez za unapređenje slavenskih studija (American Association for the Advancement of Slavic Studies). Cilj je simpozija bio da se putem dijaloga evropskih i američkih znanstvenika prikažu i rasvijetle promjene načina života u ruralnoj sredini koje su uzrokovane krupnim promjenama na ekonomskom planu u socijalističkim zemljama. Konkretnije, govorilo se o procesima raspadanja seljačkog društvenog sloja i uspoređivalo načine na koji se taj sloj različito transformira i uklapa u nove društvene oblike u zemljama istočne Evrope i Latinske Amerike. (Bila je u planu i komparacija s razvojnim procesima u Africi, ali na žalost, prof. Samir Amin iz Dakara u Senegalu nije mogao doći na simpozij.)

Prof. Cole je u svom uvodnom izlaganju naglasio da su američke društvene analize često subjektivne, etnocentrične, površne, pa i politički obojene, te je istaknuo važnost dijaloga i suradnje između znanstvenika Istoka i Zapada. Za antropologa je važno da uvijek nastoji razumjeti unutarnju logiku i prednosti društvenih pojava koje proučava, a ne da se zadovoljava površinskim izricanjem etiketa i vrijednosnih sudova.

Sa sveučilišta u Amherstu došla su još dvojica sudionika: Andrew Lass i prof. Zdenek Salzman. Prvi je imao zadaću koordinatora i tehničkog asistenta, te su njegovom zaslugom brzo kopiranje referata i brza raspodjela različitih materijala među sudionike pridonijeli glatkom odvijanju simpozija. Drugi, prof. Salzman je dobar poznavalac prilika u Čehoslovačkoj, odakle je podrijetlom; autor je knjige „Komarov: a Czech farming village“. U svom opsežnom referatu govorio je o poslijeratnom socijalističkom razvoju čehoslovačkog sela i dao nove podatke o selu Komarov, koje je imao prilike ponovno istraživati nakon desetak godina.

Iz Poljske je sudjelovao prof. sociologije Boguslaw Galeski (Institut filozofije i sociologije Poljske akademije znanosti). Taj poznati autor mnogih radova s područja ruralne sociologije dao je u svoja dva referata prikaz agrarnog problema u Poljskoj i neke hipoteze na osnovi kojih bi se moglo prići njegovu rješavanju, te je također izradio komparativni prikaz odnosa radne snage i zemljišnog posjeda u različitim oblicima kolektivne poljoprivrede širom svijeta.

Dr. Maria Larionescu iz Rumunjske (Centar za sociološka istraživanja Akademije društvenih i političkih znanosti u Bukureštu) pružila je iscrpnu analizu razvoja ruralnog sektora svoje zemlje. Osobito se osvrnula na položaj poljodjelstva unutar opće razvojne strategije društva i na kulturnu dimenziju ruralnog razvoja.

Profesor Robert Manchin (Akademija znanosti u Budimpešti, Sociološki institut) dao je sličan prikaz agrarne politike i društvenih promjena na selu u Mađarskoj.

Autorica ovog prikaza podnijela je referat koji se sastojao od dva dijela: u prvom je dan prikaz agrarne politike u našoj zemlji, od rata do danas, a u drugom opis društveno-kulturnih promjena na selu, uzimajući kao polazište mikroanalizu jednog istraživanog lokaliteta u Hrvatskoj.

Napokon, treba reći da su na simpoziju sudjelovale dvije značajne ličnosti kojih je rad povezan s novijim, marksističkim antropološkim strujanjima na Zapadu: Theodor Shanin i Eric Wolf. Prvi je pročelnik odsjeka za sociologiju i antropologiju sveučilišta u Manchesteru, u Engleskoj, i autor znatnog broja radova među kojima je možda najpoznatiji njegov izbor tekstova o seljačkom društvu: „Peasants and Peasant Societies“ (gdje su se, po prvi puta u anglosaksonskoj literaturi na tu temu okupili marksistički autori). Eric Wolf je američki antropolog (porijeklom Austrijanac) koji predaje na postdiplomskom odsjeku za antropologiju City University u New Yorku. Istraživao je kako u Evropi („The Hidden Frontier“), tako i u Latinskoj Americi („The Sons of Shaking Earth“), a u širokoj je upotrebi njegov udžbenik „Peasants“. Dok je Shanin dao analizu procesa kolektivizacije u SSSR, Eric Wolf je svojim sustavnim, eruditivnim, a istodobno široko komparativnim pristupom pridonio sadržajnom, idejnom bogatstvu simpozija. U komparaciji evropskog i latinoameričkog seljaštva pomogao mu je i prof. Eduardo Archetti (Institut za socijalnu antropologiju sveučilišta u Oslu, Norveška) svojom opsežnom studijom o klasnom položaju seljaka u Ecuadoru.

Ukratko, intenzitet rada i šestodnevni diskusija bio je zaista izvanredan za naše pojmove, usprkos malom broju sudionika (ili možda baš zbog toga). Svi referati imali su u prosjeku oko 50 stranica teksta. Osim toga i plodnih diskusija, kao rezultat simpozija očekuje se i objavljivanje zajedničke knjige koja bi trebala izići iz tiska tokom 1981. godine.

Olga SUPEK ZUPAN

In memoriam
VERA STEIN EHRlich

Dne 9. kolovoza ove godine umrla je u svom domu u Zagrebu profesorica Vera Stein Ehrlich. Nakon dugogodišnjeg znanstvenog rada na polju kulturne antropologije ostavila je za sobom plodnu ostavštinu članaka i knjiga, od kojih se veći dio bavi problemom društvenog položaja žene i obitelji, kulturnog konteksta obiteljskog života i odgoja djece. U svojim učenicima i suradnicima ostavila je usađeno poštovanje i sjećanje na osobu koja je uvijek željela biti djelatna, prisutna i upoznata s tekućim zbivanjima. Nesebično je pružala savjete, nudila svoja iskustva i znanja, darivala knjige i časopise svima koji su dijelili njezino zanimanje i zanos za ista područja rada.

Vera Stein Ehrlich rodila se u Zagrebu godine 1897. Školovala se u Zagrebu, Berlinu i Beču, opredijelivši se za studij psihologije i pedagogije. Prvi njezini radovi, objavljeni u Zagrebu početkom tridesetih godina, imali su u prvom redu pedagoški karakter („*Kolektivni rad u suvremenoj školi*“, „*Individualna psihologija u školskoj praksi*“ i „*Metoda Montessori u školi*“, u biblioteci „*Nova pedagogija*“). Djelovala je u skupini mladih, naprednih učitelja i aktivista. Već u prvim radovima, kao što je „*Metoda Montessori u školi*“, jasno se izražavaju kritički stavovi u svezi s odgojem djece: priznavši pozitivne doprinose tada nove odgojne metode, profesorica Ehrlich je kritizirala dr. Montessorija da pristupa djetetu kao nečemu apsolutnom i apstraktnom, da ne uvažava dijete kao društveno biće koje raste u posve određenim društvenim i ekonomskim prilikama, a nije nekakav umjetni cvijet.

Istodobno se prof. Ehrlich angažirala u borbi za mijenjanje položaja i uloge žene, osobito na selu, koji se u doba raspada patrijarhalnog poretka naglo pogoršavao. Uz pomoć velikog broja učitelja pokrenula je godine 1937. široku anketu o promjenama u tradicionalnoj seoskoj obitelji, zahvativši većinu jugoslavenskih krajeva. Taj opsežni materijal poslužio je kao osnova za njezinu knjigu „*Porodica u transformaciji*“ koja je doživjela dva jugoslavenska izdanja i jedno američko, te postala klasično djelo na polju antropologije i sociologije obitelji.

Nakon ratnih progonjanja prof. Vera Stein Ehrlich djelovala je u Italiji (gdje je vršila etno-sociološka istraživanja među našim ratnim izbjeglicama) i u Sjedinjenim Američkim Državama. Na kalifornijskom sveučilištu Berkeley stekla je doktorat znanosti, a zatim je niz godina predavala balkanistiku na istom sveučilištu, suradujući sa svjetski poznatim antropolozima, poput Kroebera i Redfielda. Sve do smrti prof. Ehrlich je bila, teorijski i praktički, most između jugoslavenske i američke antropologije, te neslužbeni konzul naše etnologije u Americi. Njezina knjiga „*U društvu s čovjekom*“ to jasno pokazuje: slično mnogim angloameričkim udžbenicima, ta je knjiga sustavni uvod u sveukupno područje kulturnih i društvenih tekovina čovjeka, ali je svako poglavlje obogaćeno ilustracijama, prikazima nekog detalja načina života, kako iz cijelog svijeta, tako i iz naše kulturne tradicije. Po ovom komparativnom karakteru ta je knjiga jedinstvena u području etnologije (antropologije) kod nas. Nije zato za čuđenje da je doživjela dva izdanja u posljednjih deset godina i da služi kao sveučilišni udžbenik.

Po povratku u domovinu godine 1960. prof. Ehrlich je predavala socijalnu antropologiju na Filozofskom fakultetu, te neumorno sudjelovala u radu znanstvenih skupova, objavljivala članke u našim i svjetskim časopisima i kao gost predavala na različitim ustanovama širom zemlje. Za svoje napore i rezultate u istraživanju društvenog položaja žene i obitelji primila je 1980. godine nagradu „*Kata Pejnović*“ od Konferencije za društvenu aktivnost žena SR Hrvatske.

Svojim je radom Vera Stein Ehrlich omogućila da se razvitak naše etnologije shvati iz šire, komparativne perspektive, te da našu vlastitu kulturnu sredinu bolje shvatimo, uspoređujući je s tradicijama svjetskog konglomerata kultura. Bila je pionir koji je mnogima otškrinula vrata u cjelokupnije shvaćanje znanosti o kulturi. Kao takva ostat će inspiracija svima koji budu dalje razvijali takvu znanost i nastojali da svoje spoznaje korisno ugrade u društvenu praksu.

Olga SUPEK ZUPAN

Dr Béla RÖMER
(1912-1981)

Početkom ove godine, 21. siječnja preminuo je u 69. godini života dugogodišnji član Hrvatskog etnološkog društva, znanstveni savjetnik dr Béla Römer.

Rođen u Szegedu 21. veljače 1912. godine, Béla Römer je studirao razne struke, stekavši između ostaloga i doktorat. Za životni poziv izabrao je zanimanje srednjoškolskoga profesora kemije. Podkraj radnog vijeka bio je profesor Više saobraćajne škole u Zagrebu, odakle je otišao u mirovinu 1972. godine. Neko vrijeme bio je lektor mađarskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Razmjerno kasno počeo je studirati etnologiju, koju je diplomirao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu godine 1961. Stjecajem neumitnih okolnosti egzistencijalnoga značaja dr Béla Römer je i dalje bio primoran služiti kruh u kemijskoj struci, no svu svoju veliku volju, energiju i slobodno vrijeme posvetio je etnologiji.

Odmah nakon diplome upisao je III stupanj studija etnologije i stekao 1974. zvanje magistra etnologije obranivši magistarsku radnju *Pekva od prehistorije do danas*. Poslije odlaska u mirovinu mogao se potpuno posvetiti etnologiji, te je doktorirao 1974. u Debrecenu kod prof. Béle Gunde a 1978. podijelio mu je Filozofski fakultet u Zagrebu zvanje znanstvenoga suradnika.

Etnološki interes i rad usmjeravale su mu dvije odrednice - solidno obrazovanje u kemijskoj struci i izvrsno poznavanje mađarskoga jezika. Prva ga je, preko studija o pekvi i prehrani, dovela do teme za doktorsku disertaciju „*A geofaglia néprajzi jelen-tösége különos teknittel az agyag és a hangyabolyföld gyógyhatasara*“ (Etnološko značenje geofagije s posebnim osvrtom na ljekovitost gline i zemlje mravinjaka, notrificirana 1975. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), a druga ga je potakla da jugoslavenskim etnološkim krugovima posreduje radove o tradicijskoj narodnoj kulturi Mađara, tako usko povezanoj s našom, a opet, uslijed jezične barijere, vrlo slabo poznatoj. Ovdje se ne smije prešutjeti niti prijateljska pomoć koju je nudio svojim kolegama bilo prevodeći im mađarske tekstove, bilo upozoravajući ih, ili upućujući, na pojedinosti iz mađarske etnološke literature za koje je znao da će ih zanimati.

Dr Béla Römer aktivno je sudjelovao u radu Hrvatskog etnološkog društva (odnosno bivšeg Ogranka) i Etnološkog društva Jugoslavije. Bio je član Ogrankove komisije za etnologiju u školskoj nastavi, a sudjelovao je i na većini sastanaka i savjetovanja, nerijetko s referatom. U okviru Ogranka odnosno HED-a izvijestio je *O etnografskom radu u Mađarskoj* (Zagreb, 26.1.1965.) i *Svjetski kongres antropologa i etnologa u Tokiju* (Zagreb, 28.1.1968.) i pročitao referat *Neka jela pripravljena na ribarski način kod nas i u južnoj Mađarskoj* (Zagreb, 22.5.1975.), a u EDJ referate *Likovna građa za hrvatsku narodnu nošnju iz 1837. godine* (Novi Sad, 27.6.1962, objavljeno 1962., vidi priloženu bibliografiju), *Konceptija izlaganja etnografskog materijala* (Mariborsko Pohorje, 7.10.1964.) i *Narodna i industrijska tehnologija* (Zenica, 3.10.1969, objavljeno 1970.).

Sudjelovao je i na velikim međunarodnim skupovima i kongresima: na VIII. međunarodnom kongresu antropoloških i etnoloških znanosti u Tokiju 1968. godine (referat objavljen 1968.), na IX. takvom kongresu u Chicagu 1973. (referat objavljen 1976.) i na X. kongresu u Indiji 1978. također s referatom. Sudjelovao je i na simpoziju o etnološkom proučavanju prehrane u Lundu 1970. (referat objavljen 1971.), na Nordijskom seminaru za etnomedicinu u Kilenu (Finska) 1977. (s referatom), te konačno na V. međunarodnom simpoziju Ethnographia Pannonica Vinkovcima, na kojem je još stigao, kratko pred smrt, pročitati 20. studenoga 1979. referat *Trudnoća, porod i babinje u vjerovanjima i običajima*.

Dr Béla Römer bio je još pun planova no smrt ga je pretekla i istrkala ga iz naše sredine.

Popis etnoloških radova dr Béle Römera

- 1960 - Aurél Vajkai: *Szentgál*. Budapest 1959. *Etnološki pregled* 2:195-196.
- 1961 - Iván Balassa: *A magyar kukorica*. Budapest 1960. *Etnološki pregled* 3:169-170.
- Kodolányi János: *Ormánság*. Budapest 1960. *Etnološki pregled* 3:170-172.
 - Kodolányi János: *Baranyai szöttesek*. Pécs 1957. *Etnološki pregled* 3:172-173.
- 1962 - Narodne nošnje iz Hrvatske po slikovnoj dokumentaciji iz 1837. godine. *Etnološki pregled* 4:127-134.
- 1963 - Füzes Endre-Mándoki László: *Baranya Népe*, (sveske) muzeja Janus Pannonius br. 5, Pécs 1963. *Etnološki pregled* 5:118.
- *Műveltség és hagyomány*, I-II, Debrecen 1960. *Etnološki pregled* 5:131.
- 1964 - *Pekva od prehistorije do danas*. Magistarska radnja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Rkp.
- 1965 - Banó István-Dömötör Sándor (szerkesztette): *Régi magyar népmesék. Berze Nagy János hagyatékából*. Pécs 1961. *Narodna umjetnost* III:208.
- 1966 - *A sütőharang a történelem előtti időktől napjainkig*. *Ethnographia* 3, Budapest 1966.
- 1968 - *La technologie populaire de la cuisson du pain a travers les siecles*. Tokyo 1968.

- Dömötör Ákos: *Sarkadi népmesék*. Gyula 1962. *Narodna umjetnost V-VI:634-635*.
- 1969 - *Europa et Hungaria*. Congressus Ethnographicus in Hungaria. Budapest 1965. *Etnološki pregled 8-9:83-87*.
- Lajos Takács: *Dohánytermesztés magyarországon*. Budapest 1964. *Etnološki pregled 8-9:90-91*.
- Madarski folklorist Berze Nagy János. *Etnološki pregled 8-9:79-82*.
- 1970 - *Narodna i industrijska tehnologija. Radovi XI savjetovanja etnologa Jugoslavije*. Zenica 1970:299-303.
- 1971 - *Brot und Fladen im pannonischen Gebiet Jugoslawiens vom Standpunkt eines Ethnologen und Lebensmittel chemikers. Ethnologia Scandinavica 1971*.
- Dömötör Tekla: *Naptári ünnepek-népi színjátszás*. Budapest 1964. *Narodna umjetnost VIII:295-298*.
- 1974 - *A geofagia néprajzi jelentősége különosteknitettel az agyag és a hangyaboly-föld gyógyhatására*. Doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Debrecenu. Rkp.
- 1975 - *Geophagie-ein Jahrhundertaltes Problem der Völkerkunde. Acta Ethnographica 24*.
- 1976 - *The Use of Argillaceous Earth as Medicament. Medical Anthropology. The Hague-Chicago*.
- Korniss Péter-Novák Ferenc: *Elindultam világ útján... Magyar népszokások*. Budapest 1975. *Narodna umjetnost XIII:217-218*.
- Ujváry Zoltan: *Varia folkloristica*. Debrecen 1975. *Narodna umjetnost XIII:218-219*.
- *Ethnographia LXXXV, 2-3. Narodna umjetnost XIII:219-221*.
- *A Békés megyei múzeumok közleményei 1, 2, 3. Narodna umjetnost XIII:221-222*.
- *Népi kultúra-népi társadalom I-VII*. Budapest 1973. *Narodna umjetnost XIII:222-228*.
- *Etudes finno-ougriennes IX, X. Narodna umjetnost XIII:228*.
- 1977 - *Magyar néprajzi lexikon. I A-E*. Budapest 1977. *Narodna umjetnost XIV:181*.
- 1978 - *Mravi i zemlja mravinjaka u narodnoj medicini. Etnološki prilozi 1:229-236*.
- Edit Fél-Tamás Hofer: *Geräte der Átányer Bauern*. Budapest 1974. *Etnološki pregled 15:131-132*.

dr. Vitomir BELAJ

Izdavač
HRVATSKO ETNOLOŠKO DRUŠTVO
Filozofski fakultet, Zagreb
Đ. Salaja 3

Za izdavača: dr Dunja Rihtman–Auguštin • Glavni urednik: Zorica Šimunović–Petrić
Uredništvo: Zorica Šimunović–Petrić, Maja Kožić i Olga Supek–Zupan • Grafički
urednik: Maja Kožić • Lektor: Dubravko Horvatić • Korektor: Ivanka Palešćak–Rade-
šić

Tisak: OOUR Željeznička tiskara, Zagreb, Petrinjska 87

Naklada: 500 primjeraka

Redakcija zaključena 15. XII 1980.